

CARACTERISTICILE ARHITECTURII TRADIȚIONALE DOBROGENE DE PE LIMESUL DUNĂREAN

Primele trei numere ale revistei de cercetare etnografică „Arhitectura tradițională din Dobrogea” prezintă așezările rurale dobrogene de pe limesul dunărean. Spațiul dobrogean caracterizat prin mare mobilitate de populații a avut o singură zonă omogenă și statornică, fâșia de pământ de pe malul drept al Dunării cu sate locuite neîntrerupt de românii dobrogeni „dicieni”. Alături de aceștia au venit de-a lungul anilor mocanii transilvăneni, cojenii, bejenarii, chirnogenii, veteranii etc, din celelalte provincii românești.

Informațiile de teren culese din aceste așezări, începând cu nordul județului – Saraiu, Ciobanu, Ghindărești, Topalu etc și terminând cu sudul județului – Almalău, Ostrov, Canlia, Oltina etc, îmbogățesc documentarul etnografic al muzeului, având drept consecință formarea unei arhive de date privind arhitectura Dobrogei de sud. Acestea sunt clasate în dosare ce cuprind fișe, hărți, planuri, fotografii, pentru fiecare localitate cercetată.

Este o primă încercare spre obiectivarea culegerii datelor în teren, facilitând analiza elementelor de arhitectură specifice fiecărei așezări. S-a alcătuit un inventar al acestora, al caselor tradiționale reprezentative pentru limesul dunărean. Toate acestea constituie propuneri pentru un proiect de salvare, conservare *in situ* sau valorificare a arhitecturii din satele investigate.

Cercetarea a înregistrat toate tipurile de case întâlnite în cele 20 de așezări rurale, anexe gospodărești, ateliere rurale precum și clădirile importante construite la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX – școli, primării, biserici. În majoritate, acestea sunt vechi așezări românești: Oltina menționată în defterul de la 1573, în hărți austriece, rusești iar mai târziu Ion Ionescu de la Brad în notele sale de călătorie (1850) o menționează printre satele locuite în majoritate de români; Ostrov – așezare în apropiere de ruinele fostei cetăți

bizantine Păcuiul lui Soare este menționată în hărți și documente medievale ca așezare românească iar despre vechimea localității găsim informații în notele de călătorie a călătorilor străini, documente turcești „tapiuri” din sec. XVII; Cochirleni, Rasova, Vlahi – vechi așezări românești menționate în documente turcești din secolele XV – XVI iar în cazul așezării Vlahi denumirea vine din limba turcă Vlah – chioi = sat românesc; Cochirelni și Rasova apar menționate în documente turcești cu caracter fiscal din perioada medievală, în registrele de plată ale îndatoririlor fiscale pentru creștinii de aici, ca așezări mari românești iar Rasova este notată ca târg pe hărțile din sec. XVIII; Topalu, Seimeni apar menționate ca sate cu populație românească preponderentă în documentele vremii.

O altă categorie o reprezintă așezările – Saraiu, Dunărea, Negureni, Ion Corvin unde preponderentă a fost populația de turci și tătari până în anul 1878. După reintegrarea Dobrogei la România, aceștia părăsesc în etape provincia, locul lor fiind luat de mocanii ardeleni, ialomițeni, brăileni, veterani de război, împroprietăriți, care alături de românii autohtoni din așezarea respectivă alcătuiesc baza populației. Satul Dunărea menționat de Ion Ionescu de la Brad la 1850 ca fiind „singurul sat tătărăsc printre celelalte sate românești de pe malul Dunării”, alături de Negureni indică prezența a „56 de familii românești în anul 1870” la care se adaugă cei din Călărași și Teleorman. Informații interesante sunt pentru localitatea Ion Corvin. Din însemnările unui călător francez la 1840 este consemnat ca oraș „pavat, iluminat și foarte bine întreținut” cu un bazar de prăvălii, așezare unde românii trăiesc alături de turci și de tătari.

Alte trei așezări de pe limesul Dunărean – Canlia, Almalău, Lipnița cu populație preponderent bulgărească până în anul 1940 când prin cedarea Cadrilaterului are loc schimbul de populații. Românii băștinași care trăiau înainte alături de bulgari, li se alătură cei veniți din Cadrilater care se vor așeza în gospodăriile bulgărești.

Din punct de vedere planimetric pentru așezările cu populație preponderent românească sunt prezentate principalele tipuri de casă:

- casa bicelulară cu tindă și cameră, prispă pe toată lungimea fațadei (Aliman, Ostrov, Canlia)

- casa bicelulară cu „intrând” = prispă retrasă pe lungimea tindei (Dunăreni)

- casa trichelulară cu tindă și două camere, cu prispă pe toată lungimea fațadei, pe două sau trei laturi

- casa trichelulară cu prispă și foișor. Aceste două tipuri de case trichelulare le întâlnim în majoritatea satelor și se caracterizează prin: tindă mai îngustă sau egală ca dimensiune cu celelalte două camere, simetric așezate, prispă îngrădită sau asociată cu un „foișor” cu dispunere în ax, beci sau polată (atașată peretelui opus fațadei), pentru depozitare provizii, bucătărie. Deseori aceasta este înlocuită de „aplecătoare” anexată peretelui stâng sau drept al casei.

- casa cu etaj de influență urbană. Aceasta evidențiază starea materială prosperă a proprietarului. Atât etajul cât și parterul se desfășoară din punct de vedere planimetric ca o casă trichelulară. Originalitatea constă în existența la etaj, fie a foișorului și a prispei cu parapet (Dunăreni), fie numai a prispei cu parapet (Rasova).

- casa trichelulară adaptată terenului înclinat, cu sau fără soclu înalt până la 2 m pe fațadă având aspect de parter (unde sunt amenajate grajdul și pivnița), prispa cu „gărduț” pe fațadă și pe una din laturile secundare, foișor pe centrul fațadei (Negureni)

- casa trichelulară cu tindă retrasă și prispă mică prevăzută cu arcade sprijinite pe coloane din zidărie (Seimenii Mici)

- casele bulgărești - ilustrează sub aspectul tipologic planimetria rectangulară în compartimentare interioară bicelulară, plurichelulară iar în privința compoziției fațadei prezența prispei desfășurată pe toată lungimea acesteia precedată sau nu de un balcon larg cu dispunere axială. Locuințe cu

soclu înalt de piatră au caracteristic – beciul aflat sub tinda mediană, cu ușa de acces plasată frontal sau pe una din laturile balconului fie plasat sub una din încăperi sau extins sub tindă și sub una sau ambele încăperi. Este prevăzut cu ferestre mici de aerisire fixate în zidăria soclului. Alte case din această categorie prezintă ca element auxiliar, polata așezată pe peretele opus fațadei.

Indiferent de tipul planimetric adoptat, materialele de construcție sunt specifice întregii provincii: piatra de râu sau de carieră – pentru fundații și socluri, cărămida din lut nears – chirpici, pentru zidirea pereților, lemnul pentru componentele șarpantei, stâlpilor și parapetului prispei, olana sau țigla pentru învelitoare.

La construirea caselor au fost tocmiți meșteri locali, pricepuți și la lucrări de tâmplărie, fie meșteri de etnie bulgară care itinerau din comunele Canlia și Lipnița, sau din localitatea Silistra.

Localitatea Ghindărești face parte din categoria așezărilor locuite în proporție de 99% de alte etnii, în cazul de față, de ruși lipoveni. Apartenența etnică apare mai ales în modul de organizare al gospodăriei și amplasarea locuinței în raport cu celelalte anexe gospodărești. Casa este situată cu latura secundară spre stradă, fațada principală spre curte, acoperiș în două ape cu fronton triunghiular, decorat prin tehnica traforării, elemente decorative amplasate la streășina casei sau stâlpilor de la prispă. Ca și în celelalte sate de pe limesul dunărean, lipovenii au adoptat planul, materialele și tehnicile de construire caracteristice zonei la care se adaugă elemente specifice.

Se constată că, în cadrul fiecărei categorii de așezări cercetate, varietatea este asigurată de prezența sau absența unor elemente din structura casei: prispa și amplasarea ei, balconul, elementele de decor și distribuirea lor în anumite părți ale construcției, frontoane, stâlpi, prispă, capete de grinzi, pazie etc realizate din lemn traforat sau sculptat; adăugirea de anexe, fie în spatele locuinței (polata) sau lateral, menținându-se planul inițial al arhitecturii tradiționale.